

Indhold

Forord	9
--------------	---

INTRODUKTION

Forfatter	11
Adressat	13
Sted og tid	13
Anledning og formål	14
Genre og billedsprog	14
Struktur	17
Forskellige tolkninger	18
Indhold	21
Teologiske temaer	28

PROLOGEN

Åb 1,1-3 · Forord	43
Åb 1,4-8 · Indledning	47
Åb 1,9-20 · Kaldelsen	52

BOGEN

Åb 2,1-3,22 · Menighedsbrevene	61
Åb 2,1-7 Menigheden i Efesos	61
Åb 2,8-11 Menigheden i Smyrna	70
Åb 2,12-17 Menigheden i Pergamon	74
Åb 2,18-29 Menigheden i Thyatira	81
Åb 3,1-6 Menigheden i Sardes	89
Åb 3,7-13 Menigheden i Filadelfia	95
Åb 3,14-22 Menigheden i Laodikea	102

Åb 4,1-5,14 · Indledende vision	109
Åb 4,1-11 Tronvisionen	109
Åb 5,1-7 Bogrullen med de syv segl	115
Åb 5,8-14 Lovprisning af Lammet	118
Åb 6,1-8,5 · De syv segl	121
Åb 6,1-17 De seks segl	123
Åb 7,1-17 To trøstevisioner	136
Åb 8,1-5 Det syvende segl	148
Åb 8,6-11,19 · De syv basuner	151
Åb 8,6-11 De fire basuner	151
Åb 9,1-12 Den femte basun	154
Åb 9,13-21 Den sjette basun	158
Åb 10,1-11 Den åbne bogrulle	162
Åb 11,1-14 De to vidner.....	166
Åb 11,15-19 Den syvende basun	177
Åb 12,1-14,20 · Menigheden, Dyret og dommen	185
Åb 12,1-6 Den fødende kvinde og Dragen	185
Åb 12,7-12 Mikaels kamp mod Dragen	190
Åb 12,13-18 Kvindens flugt	197
Åb 13,1-10 Dyret fra havet	201
Åb 13,11-18 Dyret fra jorden	213
Åb 14,1-5 Sangen til Lammets pris	220
Åb 14,6-13 De tre engles forkyndelse	226
Åb 14,14-20 Dommen	233
Åb 15,1-18,24 · De syv vredesskåle	239
Åb 15,1-8 De syv engle med de sidste syv plager	239
Åb 16,1-21 De syv engle med de syv vredesskåle	245
Åb 17,1-18,24 Babylons fald	257

Åb 19,1-10 · Jubel over Babylons fald og Lammets bryllup	283
Åb 19,11-22,5 · Genkomsten, de tusind år, dommen, evigheden	291
Åb 19,11-21 Jesu genkomst	291
Åb 20,1-6 Tusindårsriget	298
Åb 20,7-10 Efter de tusind år	313
Åb 20,11-15 Dommen over de ugudelige	318
Åb 21,1-22,5 Evigheden	323

EPILOG

Åb 22,5-21	345
Litteratur	359

EKSKURSER

Tolkningen af Åb 3,10	100
Rekapitulationsteorien	121
Den progressive tolkning	122
Tolkningen af det sjette segl	132
De 144.000	140
Tolkningen af den store hvide skare	142
Tolkningen af Åb 11,1-14	169
Tolkningen af den syvende basun	180
Dyret fra havet	201
Antikrist	210
Tolkningen af visionen i Åb 14,1-5	221
Tolkningen af Åb 17,10	266
Begivenhederne ved genkomsten	298
Tusindårsriget	299
Bindingen af Satan	306
Hvad betyder <i>de kom til live</i>	309
Tolkningen af det ny Jerusalem	325
Tolkningen af folkene	337

Forord

En kommentar kan lægge vægten forskellige steder. Jeg har valgt at lægge vægten på teksten i dens sammenhæng og udlægge teksten vers for vers. Fokus er derfor på teksten og dens udfordringer i en helbibelsk sammenhæng. Målet er at give en præcis og klar udlægning af teksten, vise de store linjer i bogen og vise dens relevans for os i dag.

Johannes' Åbenbaring er en profeti om de allersidste tider, som afsluttes med Jesu genkomst, et tusindårsrige, dommen over de vantro og livet på den nye jord. Profetien er visioner om fremtiden, og i visionerne bruges der billeder og symboler. Det gør bogen vanskelig for mange, og det betyder, at bogen ikke får den plads i vores tro og forventning, som den skal have. Mit ønske er, at denne kommentar må kunne åbne Åbenbaringsbogen, give større klarhed og sikkerhed i tolkningen af teksten og skabe større forståelse for bogens betydning for os.

Johannes' Åbenbaring er en del af Guds ord, og den har et budskab til os. Bogen giver perspektiv til vores nuværende tid og til fremtiden, så vi bedre forstår både vores vilkår som troende nu og i fremtiden. I kommentaren har jeg valgt at bruge min egen oversættelse, som svarer til Den Frie Bibel.

Torben Kjær

Introduktion

Forfatter¹

Skriftets selvvidnesbyrd

Det direkte selvvidnesbyrd giver nogle oplysninger om forfatteren. Første del af det direkte selvvidnesbyrd findes i Åb 1,1:²

*Jesu Kristi åbenbaring,
som Gud gav ham for at vise sine tjenere,
hvad der snart skal ske,
og han har meddelt det ved at sende bud ved sin engel
til sin tjener Johannes.*

Forfatteren præsenterer sig som Herrens tjener Johannes. Som ”tjener” er Johannes underlagt Guds vilje. Den er han bundet til, når han skriver denne bog. Til navnet Johannes er der ikke tilføjet et familienavn eller en mere præcis stillingsbetegnelse, og det viser, at denne Johannes er en velkendt person i de menigheder, han skriver til. Forfatteren gentager sit navn flere gange (Åb 1,4; 1,9 og 22,8). Anden del af det direkte selvvidnesbyrd findes i Åb 1,2:

*som har vidnet om Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd,
alt hvad han har set.*

I Åbenbaringsbogen er ”Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd” et fast udtryk for det evangelium, som Johannes allerede har forkyndt, og som de troende har taget imod (Åb 1,9; 6,9; 12,17 og 20,4). ”Jesu Kristi vidnesbyrd” står som en forklaring til ”Guds ord”, og med Jesu Kristi

1 Dele af indledningen er baseret på Kjær, *Introduktion*, 219-28. En mere udførlig introduktion til Johannes' Åbenbaring findes hos Guthrie, *Introduction*, 931-84 og Carson/Moo, *Introduction*, 697-725.

2 Oversættelsen er fra Den Frie Bibel.

vidnesbyrd er der tænkt på traditionen om Jesus. "Alt hvad han har set" fortæller, at Johannes var et øjenvidne. "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd" har normativ karakter, og det peger på, at Johannes ikke alene er øjenvidne, men også apostel, for det er apostlene, der er de autoriserede traditionsbærere, der formidler Guds ord (ApG 1,2; Joh 14,26; 15,26 og 16,12). Tredje del af det direkte selvvidnesbyrd findes i Åb 1,3:

*Lykkelig er den, som læser op,
og de, som hører profetiens ord, og som bevarer det,
der står skrevet i den;
for tiden er nær.*

Johannes karakteriserer indholdet af sit skrift som "profetiens ord". Profeti er her identisk med Guds og Jesu Kristi åbenbaring (vers 1). Apostlene på NT's tid formidler Guds åbenbaring. Ifølge Joh 14,26; 15,26 og 16,12 er det Talsmanden, Helligånden, der virker, at apostlene kan formidle traditionen om Jesus, udfolde og reflektere over den og forkynde, hvad fremtiden bringer. I og med at indholdet karakteriseres som Guds åbenbaring, må forfatteren være en apostel. Blandt de tolv apostle er der kun en, der bærer navnet Johannes, og det er Zebedæussønnen Johannes. Han er da forfatteren. Fjerde del af det direkte selvvidnesbyrd findes i Åb 1,9, der fortæller, at Johannes er bortvist til øen Patmos for Guds ords og Jesu vidnesbyrds skyld. Han omtaler sig som læsernes broder, fælles med dem om trængslen, Guds rige og udholdenheden i Jesus. Omtalen af trængslen viser, at Johannes er blevet forvist af de romerske myndigheder. Det direkte selvvidnesbyrd peger entydigt på, at forfatteren er apostlen Johannes, Zebedæus' søn.

Den oldkirkelige tradition

Ifølge det meste af den oldkirkelige tradition er forfatteren apost-

len Johannes. Ingen anden bog i NT's kanon har et tidligere og stærkere vidnesbyrd om dets forfatterskab end Johannes' Åbenbaring. Den oldkirkelige tradition er dog ikke entydig. Markion og en gruppe i det andet århundrede afviste, at bogen er skrevet af apostlen Johannes, og Dionysius, biskop over Aleksandria i det tredje århundrede, afviste, at apostlen Johannes kunne være forfatter. På baggrund af skriftets selvvidnesbyrd og den oldkirkelige tradition kan vi dog konkludere, at forfatteren er apostlen Johannes.

Adressat

Åbenbaringsbogen er skrevet til syv menigheder i den romerske provins Asien. Det fortæller Åb 2-3. De syv menigheder er forskellige, men med visse lighedstræk, der skyldes, at de befinder sig i stort set samme situation. De er udsat for vranglære, der enten er blevet afvist eller er trængt ind i menighederne. Denne vranglære har opfordret menighederne til at indgå kompromis med den omgivende afgudsdyrkelse. Alle menigheder lever i et hedensk miljø, hvor afgudsdyrkelse gennemstrømmer alle elementer i byernes sociale liv: Familie og slægt, arbejde og foreninger og forhold til byen og staten. Afvisning af afgudsdyrkelse i de sammenhænge har ført til marginalisering, udstødelse, økonomisk boykot, mistænkeliggørelse, direkte forfølgelse, fængsling og død. Menighederne er derfor udsat for et stærkt pres for at deltage i slægtens, erhvervets, byens og statens (romernes) gudsdyrkelse. Over for dette pres har menighederne reageret forskelligt. Nogle har afvist at indgå kompromis med afgudsdyrkelsen. Andre har givet efter.

Sted og tid

Johannes skriver Åbenbaringsbogen, mens han befinder sig på øen Patmos (Åb 1,9). Han er forvist til øen ”for Guds ord og Jesu vid-

nesbyrds skyld". Det er ikke nemt at datere bogen. Vi mangler oplysninger fra bogen selv, som kunne hjælpe os med en datering. I den oldkirkelige tradition hersker der ikke enighed, men ofte daterer man bogen til slutningen af kejser Domitians regeringsperiode (81-96 e.Kr.), dvs. omkring 95-96 e.Kr., og det er måske det bedste at følge denne tradition.

Anledning og formål

Bogens anledning er de syner, Johannes modtager (Åb 1,19). Åbenbaringsbogens formål er firedobbelt. Det første formål er at opmuntre dem, der ikke er gået på kompromis med afgudsdyrkelsen, til at holde fast og vise udholdenhed, og formane dem, der er gået på kompromis, til at vende om og derved undgå dommen. Det andet formål er at forberede menighederne på, hvad der skal ske i fremtiden. Fremtidsvisionerne tjener dette formål. Det tredje formål er at lære menighederne at forstå deres egen situation i lyset af den kommende trængsel under Antikrist. Den kommende trængsel og konflikt afspejler sig allerede i menighedens situation. Det fjerde formål er at forsikre menighederne om, at sejren er deres, fordi Kristus allerede har sejret over Satan og til sidst vil sejre fuldstændigt over Antikrist og Satan.

Genre og billedsprog

Johannes' Åbenbaring er en apokalyptisk-profetisk bog i brevform. Indholdet i bogen karakteriseres både som "åbenbaring" (Åb 1,1) og som "profeti" (Åb 1,3), og bogen har brevform. Bogen har en brevindledning med afsender, adressat og nådes- og fredsønske (Åb 1,4-8). Bogens indhold karakteriseres som "Jesu Kristi åbenbaring" (Åb 1,1), og ordet "åbenbaring" (apokalypse) anvendes om en litterær genre.

En apokalypse har en række karakteristika:

1. Forfatteren er enten anonym eller skriver i en andens navn. Som regel tager forfatteren en af fortidens store mænd og skriver i dennes navn.
2. Apokalypsen har en narrativ ramme, hvor forfatteren fortæller, at han har modtaget åbenbaring via drømme eller visioner.
3. Forfatteren anvender billedsprog, symboler, symboltal og allegorier.
4. En apokalypse indeholder ofte tydninger af billedsproget. Der optræder en fortolkende engel.
5. En apokalypse forkynder en kommende kosmisk forvandling af denne verden, så en ny verden vil opstå. Det sker, når Gud dømmer denne verden.
6. En apokalypse er kendetegnet ved en stærk dualisme mellem denne verden og den kommende verden og en metafysisk kamp mellem Satan og hans dæmoner på den ene side og Gud og hans engle på den anden side. Denne verden er behersket af Satan og går mod sin undergang. Den kommende verden er behersket af Gud og hans engle.
7. I en apokalypse er der fokus på Guds indgreb, der vil afslutte historien og bringe en ny verden.

Åbenbaringsbogen har de fleste af en apokalypses kendetegn, men den er dog ikke anonym eller pseudonym, og dens helt store fokus ligger på Guds indgreb i historien. Der er flydende grænser mellem det apokalyptiske og det profetiske, hvor der er fokus på Guds indgreb i historien, og derfor er det bedst at kalde Åbenbaringsbogen for en apokalyptisk-profetisk bog i brevform.³

Der er mange billeder og symboler i Johannes' Åbenbaring, og jeg vil ganske kort nævne nogle af de kriterier, jeg bruger til at skelne, om et afsnit skal forstås symbolsk eller ligefremt. Der er nogle tommelfingerregler:

3 Brighton, *Revelation*, 4-6 og Beale, *Revelation*, 37-39. Moe, *Johannes Uppenbarelse*, 10-13 og Mounce, *Revelation*, 23-25, mener, at bogen primært er profetisk.

- a. Der kan være markører i teksten, som fortæller, at dette skal forstås symbolsk og billedligt.
- b. Der kan være faste bibelske symboler i teksten, som identificerer ord i teksten som symboler.
- c. Der kan være parallelle beretninger, som fortæller, at teksten skal forstås ligefremt.
- d. Der kan være parallelle beretninger, som fortæller, at teksten skal forstås billedligt.
- e. Der kan være elementer i teksten, som vi ikke kan forstå ligefremt. Her er der naturligvis tale om et vist skøn.
- f. Der er tekster, hvor en ligefrem forståelse bryder sammen og ikke kan gennemføres. Da skal vi forstå det billedligt. Her er der naturligvis tale om et vist skøn.
- g. Der kan være beskrevet reaktioner hos mennesker, som fortæller, at der sker noget virkeligt i denne verden.

Dette er tommelfingerregler, som hjælper os, når vi skal bestemme, om noget er symbolsk eller ligefremt, og om noget er billedligt eller virkeligt. Der er mange symboler, og der er meget billedsprog i Johannes' Åbenbaring, men langt det meste kender vi fra GT og fra Jesus.

Struktur

Der er en del forskellige forslag til, hvordan strukturen er. Jeg har valgt en forholdsvis enkel struktur, der giver en oversigt over bogens indhold.

Åb 1,1-20	Prolog
Åb 2,1-3,22	De syv menighedsbreve
Åb 4,1-5,14	Indledende vision
Åb 6,1-8,5	De syv segl: <ul style="list-style-type: none"> 6,1-17 De seks segl 7,1-17 To trøstevisioner 8,1-5 Det syvende segl
Åb 8,6-11,19	De syv basuner: <ul style="list-style-type: none"> 8,6-9,21 De seks basuner 10,1-11 Den åbne bogrulle 11,1-14 De to vidner 11,15-19 Den syvende basun
Åb 12,1-14,20	Menigheden, Dyret og dommen: <ul style="list-style-type: none"> 12,1-18 Kvinden og Dragen 13,1-18 De to dyr 14,1-5 Lovsang til Lammet 14,6-13 De tre engles domsforkyndelse 14,14-20 Dommen
Åb 15,1-18,24	De syv vredesskåle og Babylons fald: <ul style="list-style-type: none"> 15,1-16,20 De syv vredesskåle 17,1-18,24 Babylons fald
Åb 19,1-10	Jubel over Babylon og Lammet
Åb 19,11-20,15	Genkomsten, tusindårsriget og dommen
Åb 21,1- 22,5	Den nye jord
Åb 22,6-21	Epilog

Forskellige tolkninger

Jeg begynder med at præsentere fire typiske tolkninger af Åbenbaringsbogen. Jeg gengiver dem i ren form, men i praksis kombinerer fortolkere ofte flere af dem.⁴

Den samtidshistoriske tolkning

Johannes beskriver begivenheder i sin egen samtid. Forfatterens visioner er vokset ud af de historiske forhold i Lilleasien på hans tid. Der er intet profetisk over visionerne, men de beskriver, hvad forfatteren allerede kan se, og det, han selv kan regne sig frem til. Bogen er ikke åbenbaring men analyse og fremskrevet analyse. Åbenbaringsbogen handler da om menighedens vilkår og svære trængsel enten under kejser Nero (54-68 e.Kr.), under Domitian (81-96 e.Kr.) eller Trajan (98-117 e.Kr.). Bogens beskrivelser svarer imidlertid ikke til menighedens trængsel under Nero, Domitian eller Trajan. De er alle begrænsede, mens Åbenbaringsbogen beskriver en universel trængsel. Hele jorden følger Antikrist (= Dyret fra havet), og han indleder en forfølgelse af alle troende (Åb 13,1-10), og Åbenbaringsbogen beskriver Guds domme over de ugudelige nationer, genkomsten og en universel dom.

Den kirkehistoriske tolkning

Johannes beskriver kirkens tid fra Kristus og frem til genkomsten. Bogen beskriver da forskellige faser i denne udvikling. Bogen er åbenbaring fra Gud. Hovedindvendingen er, at man ikke i Åbenbaringsbogen som helhed kan finde de forskellige faser, som kirkens historie gennemløber. Der er ikke spor af en sådan udvikling. Fra Åb 6,12 er det tydeligt, at bogen handler om den allersidste tid umiddelbart før genkomsten. Den kirkehistoriske tolkning har ofte været baseret på Åb 2-3, idet man forstår de syv menigheder som syv faser

4 Oversigt over Åbenbaringsbogens indhold findes hos Ladd, *Theology*, 619-32, Marshall, *Theology*, 548-66, Thielman, *Theology*, 612-50 og Wilckens, *Theologie*, 255-89. Min tolkning minder mest om Ladds.

i kirkens historie. Igen må man indvende, at der ikke er noget i Åb 2-3, der viser, at de syv menigheder skal forstås som udviklingstrin. De syv menigheder er samtidige.

Den idealistiske tolkning

Åbenbaringsbogen beskriver ikke bestemte historiske begivenheder eller en udvikling i historien. Symbolsproget skal først og fremmest beskrive Guds person, som han altid er, og Guds handling i verden, som den altid er. Bogen er da en symbolsk beskrivelse af kampen mellem det onde og det gode og mellem Satan og Gud. Den idealistiske tolkning findes i en ren form, og den opererer ikke med en afslutning med genkomst og dom. Den findes også i en modificeret form, der anerkender, at historien afsluttes med dom og fuldendelse. Bogens visioner er ikke profetier om bestemte historiske begivenheder bortset fra genkomsten. Hovedindvendingen mod den idealistiske tolkning er, at Åb 6,12 og fremefter beskriver bestemte begivenheder i den allersidste tid umiddelbart før genkomsten, og at der en tydelig progression fra segl til basuner og til vredesskåle.

Den eskatologiske tolkning

Denne tolkning findes i to versioner. Den ene er rekapitulationstolkningen (den klassiske reformatoriske tolkning) og den anden er progressionstolkningen. Begge er vidt udbredte i vore dage.

Rekapitulationstolkningen. I Åbenbaringsbogen findes en del syvtalskredse, og forholdet mellem syvtalskredsene er nøglen til tolkningen af Johannes' Åbenbaring. I rekapitulationstolkningen mener man, at syvtalskredsene dækker den samme periode fra Jesu første komme og til genkomsten med verdens afslutning. Hver gang begynder en syvtalskreds med Jesu første komme og fortsætter frem til Jesu genkomst og dom. Der er naturligvis variation, idet de enkelte syvtalskredse kan udfolde forskellige aspekter, supplere med

nye elementer og forstærke beskrivelsen. Der er tale om en vis form for intensivering. Der er variation med hensyn til, hvor mange syvtalskredse man opererer med. Dette er ikke afgørende i denne tolkning. F.eks. kan man operere med følgende syvtalskredse:

De syv menighedsbreve (Åb 2-3)

De syv segl (Åb 6,1-17 og 8,1)

De syv basuner (Åb 8,2-9,21 og 11,15-19)

Menigheden, Dyret og dommen (Åb 12,1-14,20)⁵

De syv vredesskåle (Åb 15,1; 16,1-21)

Tusindårsriget med oprør og dom (Åb 20,1-15)⁶

Alle syvtalskredse inklusive Åb 20 beskriver den samme periode fra Jesu første komme og til genkomst og dom. Denne tolkning holder imidlertid ikke. Kredsene begynder nemlig ikke det samme sted og ender heller ikke det samme sted. Der er intet i Åb 2-3 der viser, at det første brev begynder med Jesu første komme, og at det sidste brev slutter med genkomsten. De syv segl begynder med Jesus første komme, men slutter ikke med genkomst og dom. Det syvende segl udfoldes nemlig i de syv basuner (Åb 8,1-2). De syv basuner begynder ikke med Jesu første komme og de sidste tider, men begynder med de allersidste tider, som er perioden umiddelbart før og under Antikrist, og den syvende basun slutter ikke med genkomsten (Åb 11,15-19), men udfoldes i det følgende og blandt andet i de syv vredesskåle. De syv vredesskåle begynder ikke med Jesus første komme, men først efter Antikrists fremtræden, og de slutter ikke med genkomsten, men med en delvis ødelæggelse af Babylon (Åb 16,17-21), og i Åb 17,1-18,24 beskrives Babylons fuldstændige ødelæggelse. Først derefter kommer genkomsten. Den sidste "kreds" i Åb 20 begynder heller ikke med Jesu første komme, men med genkomsten og slutter med

5 Syvtallet findes ikke, men nogle taler om de syv tegn.

6 Åb 20,1-15 er ikke en syvtalskreds, da tallet syv mangler, men tilhængere af rekapitulationstolkningen tager den med for at vise, at tusindårsriget er kirkens tid.

den endelige dom. Kredsene begynder altså ikke det samme sted og slutter heller ikke med genkomst og dom.

Progressionstolkningen. I denne tolkning mener man også, at forholdet mellem syvtalskredsene er nøglen til forståelsen af bogen. Her vil man imidlertid kun operere med tre syvtalskredse: De syv segl, de syv basuner og de syv vredesskåle. Beskrivelsen i Åbenbaringsbogen er fremadskridende, idet det syvende segl udfoldes i de syv basuner, som fortæller om noget nyt, som kommer senere i frelseshistorien. Den syvende basun udfoldes bl.a. i de seks vredesskåle, som igen fortæller om noget nyt, som kommer senere i frelseshistorien. Denne fremadskridende fremstilling med indflettede tilbageblik og fremtidsblik afsluttes med Jesu genkomst, tusindårsriget, den endelige dom og den nye jord og himmel. Jeg mener, at denne tolkning er rigtig.

Indhold

Efter prologen (Åb 1) følger de syv menighedsbreve (Åb 2-3), som er skrevet til syv menigheder i den romerske provins Asien henimod slutningen af det første århundrede. Jesus kritiserer menighedernes svage sider og roser deres stærke sider. Han opmuntrer og formaner menighederne for at forberede dem på det budskab om fremtiden, som Johannes skal skrive om. Derfor står de forrest i Johannes' Åbenbaring. Brevene er skrevet til menigheder, som er forskellige, men syvtallet og brevenes indhold peger på, at de samlet set beskriver typiske træk ved Guds menighed til alle tider og alle steder. Menighedsbrevene er en fortale til synerne, der følger efter. Efter menighedsbrevene følger en indledende vision med en tronvision og en vision af bogrullen, som indeholder fremtiden (Åb 4-5). I det følgende åbnes først bogrullens segl, og senere åbnes bogrullen.

De syv segl · Åb 6,1-8,5

De fem første segl beskriver de sidste tider fra Jesu første komme og fremefter. De fem første segl skal forstås på baggrund af Jesu eskatologiske tale (Matt 24 og Mark 13), og de fem første segl beskriver derfor nogle kendetegn, der viser sig igen og igen i tiden fra Jesu første komme og frem til genkomsten. Det sjette segl fremkalder nogle voldsomme kosmiske forstyrrelser. De er afslutningen på de sidste tider og indgangen til de allersidste tider umiddelbart før Antikrists fremtræden og den sidste store trængsel. I Åb 7 er der to trøstevisioner. Den første er tidsmæssigt før det syvende segl med dets basuner og vredesskåle. Visionen fortæller om en besegling af de 144.000, og denne besegling beskytter Guds folk mod de plager, som basuner og vredesskåle bringer ind over verden. I den anden trøstevision ser vi den store hvide skare. Vi er tidsmæssigt under den sidste store trængsel, og vi ser de sejrende, som stadig kommer fra trængslen. Vi får et fremtidsblik, og visionen er da til trøst, for himlen venter martyrerne. Efter de to trøstevisioner går Johannes videre og beskriver indholdet af det syvende segl i Åb 8,1-2. Det syvende segl består af de syv basuner. Der er tale om en progression, for det syvende segl udfoldes i de syv basuner. Det ser således ud

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. segl

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. basun

Der er tale om progression, fordi de fem segl beskriver noget, der stadig gentager sig i de sidste tider, mens basunerne beskriver nogle engangshandlinger. Der er tale om progression, fordi de fem segl beskriver syndens konsekvenser, mens basunerne beskriver Guds direkte vredesåbenbaring, og der er tale om progression, fordi der med basunerne kommer noget nyt frem i forhold til seglene. De fem

segl og basunerne svarer ikke til hinanden i indhold.⁷ Basunerne hører til i de allersidste tider.

De syv basuner · Åb 8,6-11,19

De syv basuner beskriver noget nyt i forhold til seglene. De beskriver Guds direkte dom. De fire første basuner forkynder Guds dom over naturen, menneskenes livsvilkår ændres, og mange mennesker dør. Dommen rammer mennesket på en indirekte måde. Den femte og sjette basun forkynder Guds dom via dæmoner og død. Dommen rammer menneskeheden direkte. Inden Johannes fortæller om den syvende basun, kommer der et mellemstykke. Det har vi i Åb 10,1-11,14. Første del af mellemstykket er en ny kaldelsesvision (Åb 10,1-11). En engel stiger ned med en åben bogrulle. Det er den samme bogrulle som i Åb 5,1-7. Dens segl er nu brudt, og den er nu åben. Johannes får befaling om at sluge bogrullen. Dens indhold dækker Åb 8,6-22,5. Anden del af mellemstykket er Åb 11,1-14, som dels er et tilbageblik og dels et fremtidsblik. Dette mellemstykke handler om det etniske Israel. Vi begynder med et tilbageblik til Jesu første komme. Her deles Israel i en troende del og i en vantro del. Den troende del beskyttes (måles), og den vantro del nedtrædes åndeligt af hedningerne. Denne deling af Israel varer, indtil Gud sender to vidner. Vi er da i de allersidste tider. De to vidner har Moses og Elias som forbilleder, og de bringer evangeliet til det vantro Israel. De afvises, forfølges og dræbes til sidst af Antikrist, men Gud vækker dem til live. Denne opvækkelse fra de døde bringer sammen med et jordskælv det vantro Israel til omvendelse. Denne omvendelse finder sted i begyndelsen af Antikrists virke. Nu frelses hele Israel. Først efter dette mellemstykke fortæller Johannes om den syvende basun (Åb 11,15-19). Den syvende basun fremkalder en himmelsk lovprisning og tak til Gud, og denne lovprisning og tak foregriber de sidste begivenheder.

⁷ En sammenligning af de seks segl med de seks basuner viser, at de er vidt forskellige:

De seks segl: Erobring – krig – hungersnød – død – forfølgelse – kosmiske forstyrrelser

De seks basuner: Hagl-ild – blod – malurt – mørke – pine – død (dæmoner)

Det fejres allerede i himlen som noget, der er sket. Indholdet af lovprisningen og takken er Guds gradvise magtovertagelse, og den beskrives nærmere i Åb 12,1-22,5. Den syvende basun inkluderer altså Antikrists fremtræden og folkenes vrede, Guds vrede i de syv vredesskåle, genkomsten, tusindårsriget, Djævelens sidste oprør og den endelige dom og den nye forvandlede jord. Den syvende basun er resten af profetien. Hvis vi fokuserer på forholdet mellem den syvende basun og de syv vredesskåle, ser det således ud:

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. basun

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. skål

Menigheden, Dyret og dommen · Åb 12,1-14,20

Den syvende basun udfoldes i det følgende, og udfoldelsen begynder med et tilbageblik på situationen for Guds folk fra Jesu fødsel og frem til den antikristelige forfølgelse. Åb 12 handler om Guds folk. Johannes fortæller om en fødende kvinde, og kvinden er et symbol på Guds folk i den gamle og nye pagt. Den gamle pagts gudsfolk føder Kristus, Dragen (Djævelen) vil sluge Kristus, men han bortrykkes til himlen. Der bliver krig i himlen, og Dragen og hans engle styrtes ned på jorden. Dragen har mistet sin plads i himlen og sin ret til at anklage de troende. Dragens nedstyrtning finder sted ved Jesu død. Nedstyrtet fra himlen forfølger Dragen kvinden (Guds folk), og kvinden flygter ud i ørkenen. Der har kvinden et sted, forberedt af Gud, og der sørger Gud for hende. Det meste af Åb 12 er et tilbageblik, da beskrivelsen dækker tidsrummet fra Jesu fødsel og frem til den antikristelige forfølgelse. Til sidst hører vi, at Dragen ændrer strategi. Han kan ikke udrydde menigheden, men går i stedet efter de enkelte kristne. Åb 12 slutter med, at Dragen stiller sig ved havet for at kalde Antikrist frem. Dette forbereder Åb 13, som fortæller om Antikrist. Dyret fra havet er Antikrist, han er Dragens redskab, og han skal indlede den sidste, største og alvorligste forfølgelse af Guds folk. Antikrist forfører folkene, så de tilbeder Dragen og ham

selv. Antikrist spotter Gud ved at kalde sig Gud og bruge Guds navne om sig selv. Antikrist fører krig mod de hellige og besejrer dem. Antikrists forførelse er effektiv. Alle, der ikke står skrevet i livets bog, skal tilbede ham. Åb 13 beskriver også et andet dyr, og det er Dyret fra jorden, og det er den falske profet. Han er Antikrists propagandaminister. Han får alle med undtagelse af de kristne til at tilbede Dyret fra havet. Den falske profet får folk til at lave et billede af Antikrist, det bliver levende og dræber alle, der ikke vil tilbede det. Den falske profet får alle med undtagelse af de kristne til at give sig selv et mærke på højre hånd og pande, og mærket er Antikrists tal, og det er 666. Johannes har beskrevet den sidste store trængsel, Antikrists sejr over de hellige og den falske profets succes med at få alle til at tilbede Antikrist. Det tegner et dystert billede af fremtiden, men midt i det dystre kommer der en trøstevision, der viser de sejrende troende sammen med Lammet. Det er Åb 14,1-5. Vi ser de frelste sammen med Lammet på jorden i tusindårsriget (Åb 14,1-5). Åb 14,1-5 er et fremtidsblik. Den antikristelige forfølgelse finder stadig sted. Johannes formidler en vision med tre engle (Åb 14,6-13), og de tre engle formidler et kald til omvendelse, en profeti om Babylons fald og en advarsel mod at følge Antikrist. Opfordring til omvendelse og advarsel fortæller, at vi nærmer os slutfasen af de allersidste tider, men at genkomsten endnu ikke er kommet. I en vision ser Johannes genkomsten (Åb 14,14-20). Visionen beskriver ikke selve genkomsten, men beskriver noget af det, som sker ved genkomsten. Visionen fortæller om to ting. Dels høster Jesus de troende (vers 14-16), de borttrykkes og samles fra jorden, og dels høster en engel Guds aktive modstandere og fuldbyrder Guds dom over Antikrists hære (vers 17-20 og jf. Åb 19,17-21). Johannes formidler en foregribende vision af genkomsten.

De syv vredesskåle · Åb 15,1-18,24

I Åb 15 introduceres de syv vredesskåle. De er en udfoldelse af den

syvende basun. Det progressive element er betonet. Det sjette segl og de syv basuner er de første og mindre hårde plager, og de syv vredesskåle er de sidste og hårdeste, for de er fuldbyrdelsen af Guds harme og efterlader en ødelagt jord. De kommer i slutfasen af Antikrists fremtræden og umiddelbart før genkomsten. Det er tydeligt, at de syv vredesskåle følger efter Åb 12,1-14,5, for flere af vredesskålene forudsætter, at Dyret er trådt frem og beskriver en dom over Dyret og dets tilhængere. Det gælder den første (Åb 16,2), den femte (Åb 16,10) og den sjette (Åb 16,12-16). Åb 16 fortæller om de syv vredesskåle. Den syvende og sidste vredesskål (Åb 16,17-21) fremkalder et voldsomt jordskælv. Babylon går i tre stykker, folkenes byer styrter sammen, og det store Babylon får bægeret med Guds vrede. Blytunge hagl falder ned på jorden, menneskene forbander Gud, og vi får en beskrivelse af dommen over byerne, hvor Babylon specielt er fremhævet. I Åb 17,1-19,10 fortæller Johannes nærmere om Babylon og dens fuldstændige ødelæggelse. Babylon beskrives som den store skøge, der sidder på et skarlagensrødt dyr (Åb 17,1-3). Babylon er hovedstaden i den sidste gudsfjendtlige stormagt, og det skarlagensrøde dyr er Dyret fra havet (Åb 13,1ff) Antikrist, og Babylons ødelæggelse beskrives.

Jubel over Babylons fald og Lammets bryllup · Åb 19,1-10

Johannes har beskrevet Babylons fald og klagen over dens ødelæggelse. Begyndelsen på Åb 19 fokuserer fortsat på Babylons fald, men perspektivet skifter. Nu lyder der jubel over byens fald. Vers 1-10 er en halleluja-hymne, der er delt i to. Den første del ser tilbage på Babylons fald (vers 1-5), og den del er afslutningen på afsnittet om Babylons fald. Den anden del ser frem mod Lammets bryllup (vers 6-10), og den del er indledningen på afsnittet om Jesu genkomst.

Genkomsten, tusindårsriget og dommen · Åb 19,11-20,15

Gennem Åbenbaringsbogen er Jesu genkomst blevet forberedt. Gen-

komsten forkyndes allerede i Åb 1,7, og der er en foregribende omtale af genkomsten i Åb 14,14-20. I Åb 19,11-21 beskrives Jesu genkomst, og beskrivelsen fokuserer på sejren over Satan og hans allierede. Genkomsten standser Dyrets og jordens kongers forestående krig mod Guds folk. Kongerne og hærene vil blive dræbt, og Dyret og den falske profet vil blive kastet i ildsøen (Åb 19,19-21). Efter genkomsten følger tusindårsriget (Åb 20,1-6). De tusind år er kendetegnet ved, at en engel griber Dragen, binder den og kaster den i afgrunden. Der lukkes for afgrunden og sættes segl på. I de tusind år sidder Satan indespærret, han er adskilt fra jorden og kan ikke mere forføre folkene. Han er inaktiv og uden indflydelse. Ved genkomsten finder de troendes opstandelse sted. Det kalder Johannes for den første opstandelse, og de tusind år er kendetegnet ved, at de kristne sætter sig på troner for at være konger med Jesus og præster for Gud og Kristus. Alle troende, der er døde, opstår ved genkomsten. Johannes nævner specielt martyrerne og dem, der ikke gav efter for Antikrist. Ved genkomsten (Åb 19,11-21) knuser Jesus folkenes magt, undervinger dem, og de tusind år er kendetegnet ved, at Jesus i tusind år vil vogte dem med et jernscepter (Åb 19,15). I de tusind år lever de gudløse folk videre, men de er underkastede Jesu jernscepter. I de tusind år vil Jesus herske med retfærdighed, og de tusind år vil være en tid med en ydre fred og retfærdighed. Det vil være en tid, hvor Guds folk vil leve i trykthed. Det vil være en tid, hvor mange kommer til tro (Åb 14,1-5). Efter de tusind år kommer et sidste oprør. Satan løslades og går ud og forfører folkene. Det er de folk, der lever i slutfasen af de tusind år, og som har forhærdet sig mod evangeliet. De følger Satan, når han samler dem til krig mod de hellige. Men Gud slår dem ned (Åb 20,7-10), og derefter kommer dommen over de ugudelige (Åb 20,11-15). De troende er opstået ved genkomsten. Nu opstår de ikke-troende døde, og de dømmes efter deres gerninger, som vidner om deres vantro, og derfor kastes de i ildsøen, som er Helvede.

Den nye jord · Åb 21,1-22,5

Der vil være en ny forvandlet himmel og jord, og den hellige by, det ny Jerusalem, kommer ned fra himlen. Dette er Guds bolig og menighedens bolig. Gud vil fra da af bo midt blandt sit folk. Han vil være dets lys, og der vil ikke være sorg, sygdom og lidelse. Paradis vil blive genoprettet, og livet vil være evigt.

Epilog · Åb 22,6-21

Åbenbaringsbogen slutter med en epilog, der forsikrer om bogens sandhed og om, at Jesus kommer snart.

Teologiske temaer

Jeg har givet en oversigt over Åbenbaringsbogens indhold, og jeg samler nu indholdet i nogle temaer.

Gud

Gud er den ophøjede, evige og almægtige Gud.⁸ Gud præsenterer sig i Åb 1,8:

*Jeg er Alfa og Omega, siger Gud Herren,
han som er, og som var, og som kommer, den almægtige.*

Med "Alfa og Omega" præsenterer Gud sig som den evige (Åb 21,6 og jf. 4,10). Han er begyndelsen og afslutningen. Han ompænder tiden og verden. Med "som er, og som var, og som kommer" beskriver han sig som historiens Herre, som har kontrollen over verden, og som styrer verden på det store plan i fortid, nutid og fremtid (Åb 1,4 og 4,8).⁹ Som "Herren" er han herre over universet, og det genoptages i ordet "den almægtige". Som den almægtige har han suveræn

8 Jf. Bauckham, *Theology*, 23-53 og Schreiner, *Theology*, 162-67.

9 I Åb 11,17 og 16,5 står der kun "som er og som kommer", men det skyldes, at hans komme forkyndes foregribende som en virkelighed.

magt over universet og historien (Åb 4,8; 11,17; 15,3; 16,7,14; 19,6.15 og 21,22). Gud præsenterer sig igen i Åb 21,6:

Jeg er Alfa og Omega, begyndelsen og afslutningen.

Her udvides formelen med ”begyndelsen og afslutningen”, som tolker Alfa og Omega. Gud er den evige, og Guds evighed er aktivt forstået, så Gud er historiens herre, der aktivt griber ind og fører verden frem mod sit mål. Den ophøjede, evige og almægtige Gud åbenbares i tronvisionen (Åb 4). Himlen er hans sted, og han åbenbares i hans herlighed og magt. a) Han sidder på tronen i sin himmelske tronsal (Åb 4,2-10). b) Gud tilbedes uden ophør (Åb 4,8-11). Det er hans ret. c) Gud er den hellige (Åb 4,8), der er adskilt fra synden og ondskaben, og som griber ind med dom over synd og ondskab. d) Gud er den evige (Åb 4,8). e) Gud er værdig til tilbedelse og magt (Åb 4,11), og f) Gud er skaberen og opretholderen (Åb 4,11). Gud har som den eneste krav på menneskers og engles tilbedelse. Grunden til tilbedelsen udfoldes flere steder. Gud skal tilbedes, fordi han er skaberen (Åb 4,11), fordi han er frelseren (Åb 7,10-12), fordi han implementerer sin magt (Åb 11,15-19), og fordi han er hellig, retfærdig og sand og dommeren (Åb 15,3-4). Den evige og almægtige Gud er ophøjet i forhold til verden, mennesker og Djævelen og hans allierede. Han er adskilt fra denne verden som dens skaber og historiens herre, og dog er han nærværende gennem sin opretholdelse af verden, gennem sine indgreb og styre frem mod fuldendelse.

Gud er skaberen og opretholderen af universet (Åb 4,11; 10,6 og 14,7). Gud er Gud, fordi han er skaberen. Gud er værdig til tilbedelse, fordi han er skaberen, og Gud er den almægtige historiens herre, fordi han er skaberen. Gud har oprindeligt skabt verden, han opretholder den (Åb 2,11, 4,11; 10,6 og 14,7), og han fornyer og forvandler den eksisterende verden, så der kommer en ny himmel og jord (Åb 21,1).

Gud er historiens herre. Gud har al magt i himmel og på jord, men Gud implementerer denne magt gradvist. Det sker gennem Jesu død, som er sejren over Djævelen, det sker gradvist gennem hans domme i det sjette segl, basuner og vredesskåle, det sker ved genkomsten, hvor Dyret og den falske profet kastes i ildsøen og deres hære dræbes, det sker i tusindårsriget, hvor Kristus og de troende skal herske over folkene, det sker ved Djævelens sidste oprør, i dommen over de fortabte og i fuldendelsen på den nye jord. Gud implementerer også sin magt ved at beskytte og drage omsorg for menigheden (Åb 7,4 og 12,5-6. 13-18). Gud er almægtig, men implementerer gradvist sin magt over verden, og det betyder, at Gud giver plads til Djævelen, hans redskaber og menneskers ondskab. Vi hører ofte, at Gud tillader Djævelen og hans redskaber at virke (Åb 13,5. 7). Ondskaben og forfølgelsen kommer fra Djævelen og ikke fra Gud. Han giver plads til det. Som historiens herre fører Gud verden og menneskeheden gradvist frem mod sit mål.

Gud er hellig og retfærdig. Guds hellige retfærdighed viser sig i dommen over syndere. Det sker gradvist gennem domme i det sjette segl, basuner og vredesskåle, ved genkomst og den endelige dom. Gud er den retfærdige og hellige. Guds veje er retfærdige, fordi straffen er begrundet i menneskets synd, og fordi frelsen er begrundet i de troendes udholdenhed, som er et vidnesbyrd om troen. Guds veje er sande, fordi de åbenbarer hans karakter. Gud er tro mod sin karakter (Åb 15,3, 16,7 og 19,2). Gud er dommeren, og hans dom er retfærdig, fordi dommen er en dom over synd og ondskab. Guds vrede er en reaktion på menneskenes synd.

Kristus

I Åb 1,5 præsenteres Jesus Kristus:

Og fra Jesus Kristus, vidnet, den troværdige, den førstefødte af de døde, og den, som hersker over jordens konger. Ham, som elsker os og har løst os fra vores synder med sit blod ...

Jesus Kristus præsenteres som den, der har vidnet om sig selv som den opstandne, som herskeren og frelseren,¹⁰ og Jesus beskriver sig selv som Gud i Åb 1,17-18:

*Jeg er den første og den sidste og den levende,
og jeg var død, og se, jeg lever i evighedernes evigheder,
og jeg har nøglerne til døden og dødsriget.*

Kristus er den første og sidste, begyndelsen og afslutningen ligesom Gud (Åb 1,8; 21,6 og 22,13).¹¹ Han omspænder verden fra skabelse og til fuldendelse. Han er historiens herre. Kristus er den evige ligesom Gud. Han døde på et kors, men lever i evighedernes evigheder. Kristus har magten over døden ligesom Gud.

Jesus Kristus skal tilbedes ligesom Gud. Det er hans ret, og tilbedelsen af Jesus Kristus bekræfter, at Jesus Kristus er Gud, for der er kun én, der skal tilbedes. I Åb 5 er tilbedelsen af Lammet (Jesus Kristus) i centrum. Han er den, der er værdig til at bryde bogrullens segl, fordi han har købt mennesker med sit blod og gjort de troende til et kongeligt folk. Lammet er værdigt til at tilbedes (Åb 4,12-14). I Åb 5,13 tilbedes både Gud og Lammet, og denne fælles tilbedelse ophæver ikke, at Gud er én, for det fastholdes i Åbenbaringsbogen. Denne lighed og enhed mellem Gud og Jesus Kristus kommer frem mange gange i Åbenbaringsbogen. I Åb 6,16-17 vil mennesker skjule sig for ham, der sidder på tronen, og for Lammets vrede, og folk taler om "deres vredes store dag". De er ligestillet. I Åb 7,9 står den store hvide skare "foran tronen og foran Lammet". De har den samme position. Ligheden kommer frem i lovprisningen i Åb 7,10: Frelsen kommer fra Gud, som sidder på tronen, og fra Lammet. De er ligestillet. Magten tilhører Gud og hans Salvete (Åb 12,10). De troende er en førstegrøde for Gud og Lammet (Åb 14,4). I tusindårsriget er de troende præster for Gud og Kristus (Åb 20,6). På den nye jord er Gud

¹⁰ Jf. Bauckham *Theology*, 54-65 og Schreiner, *Theology*, 420-30.

¹¹ I Es 41,4; 44,6 og 48,12 præsenterer Gud sig som den første og sidste.

og Lammet templet i det nye Jerusalem (Åb 21,22), og Guds herlighed og Lammet er byens lys (Åb 21,23), og Åb 22,3 skriver om Guds og Lammets trone i byen. Der er én trone. Alt dette viser, at der er ligestilling mellem Gud og Jesus Kristus, og at Jesus Kristus er Gud. Dette bekræftes også af en grammatisk detalje. Nogle steder er både Gud og Jesus Kristus omtalt, men så bruges der ental ("han skal være konge"; Åb 11,15), og i Åb 22,3-4 bruges der "hans" om Gud og Lammet. Det viser, at Gud og Jesus Kristus er en enhed. Jesus Kristus er Gud og dog en anden person end Gud. Der er enhed og ligestilling mellem dem samtidig med, at Jesus Kristus er underordnet under Gud. Det sidste kommer frem enkelte steder. Gud har givet ham magt (Åb 2,28 og jf. 3,5), og det kommer frem i omtalen af Gud som "min Gud" (Åb 3,12).

Jesus kaldes Guds Søn ét sted (Åb 2,18), og det underbygges af, at Jesus omtaler Gud som sin Far (Åb 2,28; 3,5; 3,21). Guds Søn er herskeren, som undertvinger folkene (Åb 2,27-28). Jesus er Menneskesønnen. I Åb 1,13-16 ser Johannes den ophøjede Menneskesøn, der beskrives som Gud, og han er herskeren og dommeren. I Åb 14,14 beskrives Menneskesønnens genkomst og hans funktion som dommeren (jf. Åb 1,7). Jesus er Messias. Det finder vi i navnet "Jesus Kristus" (Åb 1,1-2. 5; 11,15; 12,10 og 20,4. 6). Det finder vi i, at Jesus kaldes "løven af Judas stamme, Davids rodkud". Han er Messias af Davids slægt, der opfylder løfterne om en frelserkonge. Det samme hører vi i Åb 22,16, hvor Jesus omtaler sig som "Davids rodkud og slægt". Messias er kongen. Jesus er Lammet. Det er den vigtigste kristologiske titel i Åbenbaringsbogen, og den findes 29 gange. Der er to dominerende forestillinger knyttet til Lammet. Lammet er det slagtede lam, som ved sin død har købt de troende fri fra syndens magt (Åb 5,6.9.12 og 13,8) og gjort dem til konger og præster. Lammet er sejrherren. Lammet har syv horn, som er udtryk for magt (Åb 5,6). Lammet vil sejre over de ti konger (Åb 17,14), for Lammet er herrernes herre og kongernes konge. Ved genkomsten skal Lammet

samle de troende om sig (Åb 19,7). Lammet sidder på Guds trone og er genstand for tilbedelse (Åb 5,6. 12-13 og 7,17).

Guds Ånd

Guds Ånd finder vi i betegnelsen de syv ånder, som er et symbol på Guds Ånd (Åb 1,4; 3,1; 4,5 og 5,6).¹² I Åb 1,4 er de syv ånder placeret mellem Gud og Jesus, og det peger på, at de syv ånder er Guds Ånd. Dette bekræftes af ligestillingen mellem dem, da nåden og freden kommer fra dem alle. De syv ånder er Guds Ånd, og han er beskrevet i relation til Jesus Kristus. Han har de syv ånder (Åb 3,1), så Jesus Kristus disponerer over Guds Ånd. Lammets syv øjne identificeres med de syv ånder (Åb 5,6), og Guds Ånd er sendt til verden. I Åb 4,5 er de syv ånder beskrevet i relation til Gud. De syv ånder er Guds Ånd i hans fylde og helhed. Guds Ånd er Gud og en anden person end Gud. Menighedsbrevene slutter alle med: Den, der har øre, skal høre, hvad Ånden siger til menighederne (Åb 2,7; 2,11; 2,17; 2,29; 3,6; 3,13 og 3,22), og Guds Ånd har den funktion at formidle Jesu budskab til menighederne. De resterende udsagn om Guds Ånd i Åbenbaringsbogen handler om henrykkelse og profeti. Flere steder beskriver Johannes, at han er i Ånden (Åb 1,10; 4,2; 17,3 og 21,10), og det refererer til syner, han får lov til at se. Guds Ånd formidler disse syner til Johannes. Åb 14,13 og 22,17 fortæller om ord fra Guds Ånd, og i Åb 19,10 skrives der om profetiens Ånd, der er til stede i Jesu vidnesbyrd. Beskrivelsen af Guds Ånd kan samles om to ting: a) Guds Ånd er Gud og Kristus i deres aktivitet i verden, og b) Guds Ånd er åbenbaringsformidler af syner og ord og formidleren af Jesu ord.

Djævelen og hans allierede

Guds hovedmodstander er Djævelen og hans allierede. Djævelen beskrives som en stor ildrød drage med syv hoveder og ti horn og syv kroner (Åb 12,3). Det "ildrøde" står for blodsudgydelse. Horn og kroner er magtsymboler, og de ti horn og syv kroner beskriver Djæ-

12 Jf. Bauckham, *Theology*, 109-125 og Schreiner, *Theology*, 501-05.

velens store magt. Åbenbaringsbogen beskriver ikke, hvor Djævelen kommer fra, men beskriver hans fald, hvor han rev en tredjedel af englene med sig (Åb 12,4). Det peger på, at han var en engel. Djævelen omtales ofte som Dragen (f.eks. Åb 12,4. 7-8; 13,2. 4), og Dragen identificeres med slangen, som fristede Eva, og identificeres med Djævelen og Satan (Åb 12,9 og 20,2). Åbenbaringsbogen fortæller om Djævelens fald i tidernes morgen (Åb 12,4), om hans kamp mod Jesus (Åb 12,4), om hans forfølgelse af menigheden og om hans nederlag. Djævelen er Guds modstander, som bekæmper, forfølger og forsøger at udrydde menigheden. Han er forfølgeren og forføreren. Åbenbaringsbogen beskriver fire faser i denne kamp. 1) I himlen. Djævelen er menighedens anklager (Åb 12,10). Den fase varede indtil Jesu død. Fra da af er synden sonet, og Djævelen kan ikke længere anklage Guds folk for synd. 2) På jorden i kirkens tid. Ved Jesu død kastes Djævelen og hans engle ned til jorden, og han forfølger menigheden og forsøger at udrydde den. Det mislykkes, da Gud beskytter sin menighed (Åb 12,13-17). Menigheden er sikret, men ikke de enkelte medlemmer af Guds menighed. 3) På jorden under den sidste trængsel. Djævelen kalder Antikrist frem. Det er Dyret fra havet, og han får magt fra Djævelen til at forfølge menigheden og besejre den (Åb 13,7). Han indleder den sidste store trængsel, og mange kristne bliver martyrer, men Antikrist formår heller ikke at udrydde menigheden, for før det sidste afgørende slag kommer Jesus igen og kaster Dyret fra havet og Dyret fra jorden, den falske profet, i ildsøen, og hans hære dræbes (Åb 16,14; 17,12-14 og 19,19-21). 4) Efter tusindårsriget. Ved genkomsten lænkes Djævelen, og han sidder bundet i tusind år, men efter tusindårsriget løslades han og forsøger en sidste gang at bekrige Guds folk. Det mislykkes (Åb 20,7-10), og dette er sidste fase i Djævelens kamp mod Guds menighed. Han styrtes i ildsøen. Djævelen er nederlagets person. Til trods for hans store magt og indflydelse lider han det ene nederlag efter det andet. a) Han forsøger at fjerne Jesus, men det mislykkes, og Jesus borttrykkes til Gud (Åb 12,4-5). b) Ved Je-

su død mister Djævelen sin anklageret (Åb 12,10-11) og kastes til jorden (Åb 12,7-9). Han er fra da af besejret (Åb 12,10-11), men endnu ikke tilintetgjort (Åb 12,12.13-18). c) Ved Jesu genkomst styrtes Djævelen i afgrunden og sidder indespærret og uvirksom i tusind år (Åb 20,1-3), og d) til sidst efter hans løsladelse og sidste oprør kastes han i ildsøen (Åb 20,10). Han er da for altid fjernet fra den nye jord. Djævelens allierede er Antikrist, Dyret fra havet (Åb 13,1-10), og den falske profet, Dyret fra jorden (Åb 13,11-18 og 19,20). De kaldes frem på historiens scene i den allersidste tid og kort før Jesu genkomst. Djævelen, Antikrist og den falske profet er en parodi på treenigheden, hvor Djævelen er et modbillede til Gud, Antikrist er et modbillede til Kristus, og den falske profet er et modbillede til Guds Ånd. Det er en efterligning og en parodi.

Guds folk

Guds folk er det troende Israel, som er udvidet med de troende fra alle folk. Åb 7,1-8 beskriver Guds folk i den allersidste tid før Guds dom i basuner og vredesskåle. Johannes ser de 144.000, og det er et symbolsk tal for Guds folk. Det består af Guds tjenere fra Israels tolv stammer, og det viser, at Guds folk er det troende Israel, men visionen i Åb 7,9-17 af den store hvide skare viser, at Guds folk også består af troende fra alle folk. Kombinationen af de to visioner fortæller, at de troende fra alle folk er optaget i det troende Israel. Der er ét Guds folk i Åbenbaringsbogen (Åb 21,12-14). De troende er ved Jesu blod købt fri af syndens magt og købt fri til at tilhøre Gud (Åb 1,5 og 5,9), de er retfærdige og hellige (Åb 7,14; 19,8 og 22,14). De troende er købt fri til at være konger og præster (Åb 1,6; 5,10; 7,15). Det er deres nye status. De troende har en umiddelbar adgang til Gud. Dette realiseres allerede i tiden nu, i større udstrækning i tusindårsriget (Åb 20,6) og fuldendt i evigheden (Åb 21,24 og 22,3). De troende står under Guds beskyttelse. Gud bevarer dem i troen og livet, han beskyt-

ter dem mod de plager, som basuner og vredesskåle udløser (Åb 7,2-4), men de troende er ikke beskyttede mod forfølgelse og martyrdød.

Guds folk er kaldet til kamp mod Djævelen, og Guds folk vil møde modstand, marginalisering og direkte forfølgelse. Det sker i de syv menigheder (Åb 2-3), og det sker i de allersidste tider under den anti-kristelige trængsel. Derfor kaldes de troende stadig til udholdenhed og troskab (Åb 2,2-3; 2,19; 3,8. 10; 13,10; 14,12; 17,14; 22,7 og 22,9). De troende kaldes til lydighed (Åb 2,25-26; 3,3; 3,10-11 og 12,17). Udholdenhed, troskab og lydighed er et krav og en gave (Åb 3,10). I den kamp sejrer de troende ved deres troskab og udholdenhed, for de sejrende er dem, som bevarer troen og holder ud i livet, og som lider martyrdøden, hvis det er nødvendigt. De sejrer både i deres liv og død (Åb 12,11). De troende er de udvalgte, for deres navne står skrevet i livets bog før verdens grundlæggelse (Åb 3,5; 13,8; 17,8: 20,12 og 21,27). Livets bog indeholder en fortegnelse over dem, der bliver frelst. Gud skriver navnene på de frelste i livets bog, men Gud kan også slette navne ved frafald (Åb 3,5). Med omtalen af livets bog har vi et element af forudbestemmelse i Åbenbaringsbogen, for det er Gud, som skriver deres navne før verdens grundlæggelse. Samtidig betones menneskets ansvar via kaldet til omvendelse. Mennesker skal tage imod evangeliet, og de troende bærer selv ansvaret, hvis de falder fra, for frelsen kan mistes ved frafald. De, der ikke står i livets bog ved den endelige dom over de ugudelige, vil gå fortabt (Åb 20,15), og de, som står i livets bog, får adgang til det ny Jerusalem (Åb 21,27). Frelsen realiseres i etaper. Først her på jorden som tilgivelse og retfærdighed. Efter døden i mellemtilstanden i himlen hos Gud og Lammet. De er nu hellige og retfærdige, og deres trængsel og nød er til ende. De er nu beskyttede og fyldes stadig med livet (Åb 7,9-17). Senere i tusindårsriget er de troende konger med Kristus og præster for Gud og Kristus (Åb 14,1-5 og 20,1-6), og til sidst fuldendes frelsen i evigheden på den nye jord. Da tager Gud bolig på jorden (Åb 21,3), og de troende skal se ham (Åb 22,4). I evigheden på den nye jord vil der

ikke mere være sorg, pine og smerte. Døden vil ikke være mere (Åb 21,4). Djævelen og hans redskaber vil ikke være der, for de er kastet i ildsøen, og syndere og ugudelige vil ikke være der, for de er adskilt fra den nye jord og er i ildsøen, helvede. På den nye jord leves det egentlige liv i Guds nærhed og i hellighed og retfærdighed og med adgang til det nye Jerusalem, hvor de troende drager op for at tilbede Gud og Lammet.

Guds dom

I de syv menighedsbreve hører vi om konkrete domme over personer og menigheder, som svigter troen og livet med Kristus (Åb 2,5; 2,16; 2,22-23; 3,3 og 3,16) og om løfter om sejr og frelse for dem, der er udholdende i troen og livet (Åb 2,7; 2,11; 2,17; 2,26-28; 3,5; 3,12 og 3,21). Når det gælder Guds dom, er der et specielt fokus på dom i den allersidste tid kort før genkomsten og ved historiens afslutning i forbindelse med genkomsten og senere efter tusindårsriget. Med det sjette segl, basuner og vredesskåle beskrives Guds dom over den ugudelige menneskehed. Basunerne udløser Guds straf, og den rammer naturen, sol, måne og stjerner (Åb 8,7-12) og menneskeheden med pine og død (Åb 9,1-21). De troende er beskyttede. Formålet med Guds dom er omvendelse, men det sker ikke (Åb 9,21). Efter at Antikrist er trådt frem, kommer vredesskålene. De er de sidste i tiden op til genkomsten (Åb 15,1), og vredesskålene er Guds straf over den ugudelige menneskehed og rammer naturen og menneskene (Åb 16,1-21). Formålet er omvendelse, men det sker ikke. Den ugudelige menneskehed er forført af Djævelen og forhærdet. Guds dom ved genkomsten består i, at Antikrist og den falske profet kastes i ildsøen, og deres hære dræbes (Åb 19,19-21), at de ugudelige folk, som ikke har engageret sig i forfølgelsen, undertvinges og vogtes i tusind år (Åb 19,15 og 20,4-6). Til sidst kastes de ugudelige i ildsøen (Åb 20,11-15). Alle, som ikke står skrevet i livets bog, går fortabt. Det er den anden død, som består i en evig adskillelse fra Gud.

Guds dom og straf fylder meget i Åbenbaringsbogen, og Guds dom og straf er et led i den gradvise oprettelse af hans magt og herredømme over jorden. Dommen er en nødvendighed på grund af de troendes frelse, for der vil ikke være nogen frelse med tryghed, sikkerhed og liv for de troende, hvis ondskaben repræsenteret af mennesker og Djævelen stadig findes på den nye jord. Dommen er en nødvendighed på grund af Guds væsen. Gud er kærlighed, og straffen er kærlighedens yderste konsekvens, for kærligheden accepterer ikke ondskaben og dens trussel og kamp mod hans folk. Dommen er en nødvendighed på grund af Guds retfærdighed. Dette betones i beskrivelsen af Guds dom (Åb 15,3-4, 16,5-7 og 19,2). Retfærdighed er den eksakte korrespondance mellem menneskers synd og deres straf. Retfærdighed er gengældelse (Åb 16,5-7). Gud har sat menneskene ind i en moralsk-religiøs orden, som betyder, at Gud straffer synd og ondskab. Gud handler derfor i overensstemmelse med sin karakter, når han griber ind med straf over synd. Han er retfærdig, når han implementerer den og straffer menneskers synd, ondskab og forfølgelse af de troende (Åb 9,21; 13,7.10.15; 14,8-10; 16,11; 17,2-5; 18,3.9.23; 19,2; 21,8; 21,27 og 22,15). Straffen er en oprejsning for de troende, som har lidt i denne verden, og som venter på deres oprejsning (Åb 6,9-10; 16,5-7; 17,14 og 20,4). Der er ingen retfærdighed uden straf, og der er ingen kærlighed uden straf. Gud vil retfærdigheden og kærligheden i denne verden.

Fremtiden

Åbenbaringsbogen er primært en bog om fremtiden. Fra Åb 4,1 handler den med enkelte tilbageblikke om fremtiden. De fem første segl beskriver de sidste tider fra Jesu opstandelse og himmelfart og frem til genkomsten (Åb 6,1-11). Det sjette segl er afslutningen på en periode og indledningen til de allersidste tider (Åb 6,12-17). Det syvende segl udfoldes i de syv basuner (Åb 8,1-5), og de seks basuner fremkalder Guds domme (Åb 8,6-9,21). Det sker i de allersidste tider.

Den syvende basun (Åb 11,15-19) udfoldes i det følgende frem til Åb 22,5, og udfoldelsen fortæller om Dyret fra havet, Antikrist, og Dyret fra jorden, den falske profet, som bekæmper Guds folk (Åb 13). De indleder den sidste store trængsel. I begyndelsen af Antikrists virke kommer det jødiske folk til tro (Åb 11,1-14).

Udfoldelsen af den syvende basun fortæller om de syv vredesskåle, som er de sidste plager, og som er en fuldendelse af Guds vrede i plagernes form (Åb 25,1 og 16,1-21). Den sidste vredesskål bringer ødelæggelse til Babylon, og den fuldstændige ødelæggelse af Babylon beskrives i Åb 17-18. Den antikristelige trængsel kulminerer med, at Antikrist samler konger og hære for at udrydde Guds folk, men inden han får udført sin plan, kommer Jesus igen. Genkomsten beskrives i Åb 19,11-21. Ved genkomsten udryddes hærene, og Antikrist og den falske profet kastes i ildsøen. De troende opstår, et tusindårsrige oprettes, Djævelen bindes og kastes i afgrunden, og de troende vil herske sammen med Kristus i tusind år (Åb 20,1-6). Efter de tusind år løslades Djævelen, han går ud for at forføre folkene og samler dem til krig mod Guds folk. Men han standses. Hans hær dræbes, og han selv kastes i ildsøen (Åb 20,7-10). Derefter har vi dommen over de ugudelige (Åb 20,11-15) og evigheden på den nye jord (Åb 21,1-22,5).